

Tinco's collectie is terug

Eind negentiende eeuw kon de collectie van een klein museum in Beetsterzwaag tippen aan die van museale grootmachten zoals het British Museum en het Louvre. Nu is het deels terug.

Wilbert Elting

Het is een bijzonder allegaartje in de eerste vitrine. Een prachtig gestileerd Romeins kinderhoofdje van steen, uit de vijfde tot derde eeuw voor Christus, ligt naast twee kunstig beschilderde hamamschoenen, een soort houten slippers op korte stelten. „Er lijkt niet zoveel lijn in te zitten”, beaamt Heleen Verhage van de werkgroep Historisch Beetsterzwaag. „Maar ook in het museum van Tinco lagen deze spullen bij elkaar.”

Tinco is Tinco Lycklama à Nijeholt, een jonkheer uit Beetsterzwaag die in de tweede helft van de negentiende eeuw faam verwierf met zijn reizen door het Midden-Oosten en aan wie nu een tentoonstelling is gewijd in het voormalige grietenijhuis in Beetsterzwaag.

Na een reis via Parijs en Berlijn naar Rusland maakte hij in 1865 vanuit Tbilisi de oversteek naar Perzië, het huidige Iran, en trok verder naar Irak, Syrië en Libanon, toen nog Mesopotamië, de Levant en Palestina. Tijdens zijn drie jaar lange tocht trok hij langs illustere plekken als Nineveh en Isfahan maar zag bijvoorbeeld ook de grote tempel van Bel in Palmyra, de eeuwenoude stad die in 2015 en

2016 deels verwoest werd door IS-strijders.

Onderweg kocht hij honderden artefacten, deed archeologische opgravingen en kreeg geschenken van de lokale bevolking. Al die spullen vormden uiteindelijk de kern van het museum dat hij in 1871 opende in het Eysingahuis in zijn geboortedorp.

„De collectie is nu misschien minder indrukwekkend maar het was toen een museum dat in Nederland zijn gelijke niet kende”, vertelt George Homs, initiatiefnemer van ‘The Tinco Project’. „Het kon zich meten met het British Museum in London of het Louvre in Parijs.” Met één verschil. Waar de internationale evenknieën lang alleen bezocht mochten worden door onderzoekers, stelde de jonkheer zijn collectie open voor het publiek. „Al was de entree wel een gulden. Voor de gewone man een flink bedrag.”

CANNES

Een lang leven was het museum in Beetsterzwaag overigens niet beschoren. In 1872 sloot het de deuren, mogelijk vanwege problemen met de belastingdienst. De collectie reisde de eigenaar achterna naar Cannes, nu een mondaine

Schilderij van Pierre Tatar van Elven van een gemaskerd bal in de villa van Tinco Lycklama à Nijeholt. Op de achtergrond delen van Lycklama's collectie.

badplaats in Zuid-Frankrijk toen nog een vissersplaatsje, waar hij samen met zijn vrouw barones Juliana Agatha Jacoba thoe Schwartzberg en Hohenlansberg, furore maakte met gemaskerde bals waar de beau monde op af kwam. In 1877 deed Lycklama à Nijeholt de collectie over aan de stad.

Dat bracht het in de jaren zeventig onder in het Musée de la Castre. Daar was vorig jaar er een grote overzichtstentoonstelling te zien, waarvan Homs de inspirator was. De Franse tentoonstelling heeft nu een vervolg in Beetsterzwaag, waar Homs ook weer bij betrokken is, samen met Heleen Verhage, Aafje Bohlander en Jikke Huisman van de werkgroep Historisch Beetster-

zwaag. 181 artefacten keren daarmee terug naar de plek waar ze in Europa voor het eerst te zien waren.

In Friesland is echter niet hetzelfde te zien als in Frankrijk. Waar daar de focus lag op zijn verzameling, ligt die hier meer op de reis, zijn leven en het eerste museum. Dat sluit ook aan bij Lycklama's eigen bedoelingen. Homs: „Tinco nam mee wat hij aan anderen wilde tonen. Dat deed hij niet thematisch maar op basis van interesse.” Eigenlijk moet je hem vooral zien als toerist, betoogt de in Cannes wonende Nederlander. „Het Midden-Oosten was een onbekende streek. Hij wilde weten hoe is het daar, hoe leven de mensen, hoe werkt hun samenleving. Hij wilde alles begrij-

pen en kennen en dat later overbrengen aan anderen.”

Bovendien zijn enkele topstukken uit zijn collectie in Cannes gebleven. Veelal om logistieke redenen. Zo durfde men het niet aan om het gouden dodenmasker dat hij opgroef in Sidon te vervoeren. „Daarvoor is het te kwetsbaar”, aldus Verhage. Enkele grote sarcophagen bleven in Cannes omdat ze nauwelijks te transporteren zijn.

VERSLAG

Lycklama's reis is goed gedocumenteerd. Hij schreef zelf een 2200 pagina's tellend verslag dat in vier delen werd uitgegeven. Passages daaruit komen terug in de expositie om de bezoeker deelgenoot te maken van zijn reis. Lycklama's

observaties worden bovendien verlevendigd door foto's van onder meer de Franse fotograaf Félix Bonfils die in dezelfde periode als de jonkheer in de regio verbleef en van wie Lycklama tientallen afdrucken kocht.

„Het geeft ons de mogelijkheid het met zijn ogen te zien”, vertelt Homs. „Bijvoorbeeld het beeld van een Leeuw in de verwoeste stad Babylon in Irak. In de jaren twintig is die uitgegraven maar toen Tinco hem zag, leken de ruïnes eerder een puinhelling. Van de leeuw zag hij niet meer dan de schouders en het hoofd boven het zand uitsteken. Hij moet dingen gezien hebben, die de wetenschap op dat moment nog niet gezien had.”

Behalve aan de collectie van Lycklama wordt ook aandacht besteed aan de contacten die hij tijdens zijn reis legde. Hij bezocht de sjah van Perzië en diens halfbroer en raakte met hen bevriend. De halfbroer reisde later zelfs af naar Cannes om hem te komen bezoeken. Die vriendschappelijke banden komen ook terug in de geschenken die hij kreeg, zoals een schilderij van een heerser uit de Qadjarenperiode en een jachtgeweer.

Verder is er aandacht voor zijn jeugd in Beetsterzwaag, het dorp waar hij na terugkeer geen gemakkelijke tijd had, wat zijn vertrek naar Cannes zal hebben bespoedigd. „Hij moet behoorlijk excentriek geweest zijn”, analyseert Homs. „Dat botste ook met andere familieleden die net als zijn vader carrière maakten in politiek en bestuur. Maar Tinco aardde meer naar zijn moeder. Hij deed veel op gevoel maar wist wel waar hij het over had. Hij nam geen onbezonnen beslissingen.”

Cannes moet voor hem een bevrijding geweest zijn, meent Homs. „Daar kon hij samen met zijn vrouw een nieuwe identiteit ontwikkelen. Daar was hij 'le baron'. Hier werd hij misschien toch meer gezien als de excentrieke zoon van de burgemeester. Dat vind ik mooi. Hij had de familie-traditie voort kunnen zetten, maar hij koos voor zijn passies.”

De tentoonstelling *Tinco Lycklama: een Friese jonker in de Oriënt* is tot en met 9 september te zien in het Lycklamahuis in Beetsterzwaag, Hoofdstraat 17. Openingstijden: woensdag t/m zondag van 11 tot 17 uur. is van 8 juni tot en met 9 september 2018. Zie: www.historischbeetsterzwaag.nl/tinco-tentoonstelling/

Hedendaagse Tinco

Als moderne tegenhanger van Tinco Lycklama à Nijeholt is een zaal gewijd aan het werk van Theo de Feyter. „Zijn werk sluit perfect aan bij ons onderwerp”, vertelt Heleen Verhage. „Hij is op dezelfde plekken geweest als Tinco en toont hoe ze er nu uitzien.” Het zijn gouaches en tekeningen die soms behoorlijk schuren. Omdat er rood blocks op de weg staan bijvoorbeeld als herinnering aan de oorlog die nog altijd in Syrië woedt. Maar soms lijkt er ook weinig veranderd. Op een foto uit de negentiende eeuw is een slapende man te zien in Palmyra, De Feyter tekende bijna 150 jaar later eenzelfde tafereel op. Overigens zijn er niet alleen schilderijen te zien. „Ook Theo neemt van alles mee van de plekken waar hij is geweest. Die spullen zijn voor een deel ook te zien.”

Kistje met jachttafereel (1772-1834), sjah van Perzië.

Aafje Bohlander, Jikke Huisman, George Homs en Heleen Verhage, drijvende krachten achter de Tinco-tentoonstelling in Beetsterzwaag.

Egyptische godheden van brons en aardewerk.

Reizende timmerman

Het vertrek van Tinco Lycklama à Nijeholt betekende voor een timmerman uit Beetsterzwaag de reis van zijn leven. Johannes Mook werkte in opdracht van de welgestelden in de regio en volgde de jonkheer naar Zuid-Frankrijk om daar vitrinekasten voor zijn museum te bouwen. „Het moet de tijd van zijn leven geweest zijn”, vertelt Jikke Huisman, wier vader Ernst in de jaren zeventig uitgebreid onderzoek deed naar Lycklama. „Hij mocht mee naar de opera. Proefde dure wijn. En dat alles tekende hij op in een dagboek en in brieven aan zijn vrouw en kinderen.” Het verhaal van Mook is een klein uitstapje in de expositie, onder meer zijn gereedschap is te zien, maar haakt uiteindelijk weer aan bij de grote lijn in de vorm van een schilderij van Pierre Tatar van Elven, waarop een van de gemaskerde ballen in Cannes te zien is. Op de achtergrond figuren de hoge houten kasten waarin de jonkheer zijn collectie toonde.